

ra vonatkozó gyanús „conza/conzare” (talán egy velencei nyelvjárási „conzar”, ’megöriz’, esetleg átvitt értelemben ’helybenhagy, ellátja a baját’ jelentésű kifejezést tartalmazó oklevél közül az egyik egyébként is kétes hiteles, s ha hiteles is, szövege akkor is másolási hibákkal terhes átirás. Aki persze forgatta már Fejér György oklevélkiadásait, az éppen jelen szótár anyaggyűjtőinek és szerkesztőinek leleményét és kritikai érzékét fogja dicsérni, hogy a feltűnően egyenetlen oklevélkiadásokat oly biztos kézzel kezelték, s ilyen jellegű problémás helyek alig fordulnak elő.

Remélhető, hogy a magyarországi köz- és szakkönyvtárak egyre bővebb körében tudatosul, hogy polcaikon ott a helye a középkori szótár köteteknek, amivel hatszáz év hazai latin irodalmának szóanyagát tehetik hozzáférhetővé a kutatók, egyetemisták, helytörténészek vagy éppen a középiskolai tanárok számára. Örömmel lehet látni, hogy lassan a nyugat-európai egyetemi könyvtárak polcain is feltűnik, ami érthető is, hiszen nemzetközi összehasonlításban is a legjobb szótárak közé sorolható, terjedelmében, részletességében és munkamódszerében is a kítűnő lengyel középlatin szótárhoz hasonlítható. A kötet – esetleges – jövőbeni CD-ROM változata sem fogja veszélyeztetni az eddig megjelent nyomtatott kiadások létjogosultságát, sokkal inkább egymásnak fognak reklámot csinálni. A kötet szinte kifogástalan nyomdai kiállításáért köszönet illeti a szerkesztőt s a tudományos vállalkozást felkaroló, pártoló kiadó.

VESZPRÉMY LÁSZLÓ

Erdész Ádám: Kner Albert: Könyvművészet, reklám, látványtervezés. Gyomaendrőd, 1999. 111 l. /Kner Nyomdaipari Múzeum Füzetek, 31./

A Kner név hallatán művészi kivitelű könyvekre gondolunk, hiszen a modern könyvművészet fogalma szinte összeforrt a gyomai Kner Nyomda nevével. Ebből a nyomdából indult Kner Izidor hatodik gyermeke, Albert, aki a

mesterség minden fortélyát kitanulva, a reklámgrafikán át eljutott az amerikai csomagolóipar forradalmasításáig, a családi vállalkozástól a világ egyik legnagyobb vállalatáig. Életét a könyv írója „jellegzetesen amerikai sikertörténetnek” nevezi, s életrajzában végigkíséri a legkisebb Kner-fió útját a családi műhelytől a chicagói CCA (Container Corporation of America) Tervezési Laboratóriumáig, amelynek az Államok szerte elismert vezetője, a csomagolóipar megújítója lett.

A szerző mintegy 100 oldalon keresztül 7 fejezetre bontva, csevegő stílusban, fotókkal illusztrálva tárja eléln Kner Albert életének fő állomásait, a háttérben felvázolva a család rövid történetét, bepillantást adva a 20. század első felének nyomdai és kiadói világába, amelyben az 1882-es alapítású gyomai nyomda, a „dualizmus kori Magyarország legkorszerűbb vidéki nyomdája” később kiadó is, tekintélyt vívott ki. Többször utal a gondosan ápolat „eredetmitoszra”, amelynek formálása és továbbvitele az utódoknak is szívügye volt. A korabeli polgári társadalomban a gyerekek természetes módon folytatták a családi hagyományt, Imre a legidősebb testvér már 13 évesen inaszkodott és 17 évesen művezető volt, s Albert példaképe. Ő taníttatta öccsét és Erzsébet húgát. Öccséhez írt levélrészletekből árad a kor hangulata, a polgári élet szigora, következetessége, a tudás és tanulás szeretete. Imre a legkitűnőbb tanárokhoz küldi öccsét, hogy a „könyvkészítés” minden területén képzett legyen. A Pesti Örkényi Múteremtől Bécsen át a lipcsei könyvművészeti főiskoláig vezet a tanulás útja, ott-honi gyakorlatokkal megszakítva. Kner Imre ennél többet nem nyújthatott öccsének, aki tanulmányai végeztével sokoldalúan képzett nyomdász, könyvtervező és grafikus lett.

Erdész Ádám könyvéből a két Kner-testvér emberi arca is kirajzolódik, Imre a szisztematikus, szorgalmas, szigorú életvitelű nyomdatulajdonos és Albert a minden újra nyitott, kísérletező zseni. Útjaik nem véletlenül válnak el, de Albert soha nem lett hűtlen a kis gyomai műhelyhez. Nagyívű pályáját a pesti Glóbusnál kezdi, majd a temesvári Helicont fejleszti fel, s

visszatérve Pestre, 1927-ben a Hungária Hírlapnyomda Rt. művészeti vezetője. A reklám érdekli, szerinte a jó grafikus „tömegpszichológus” is, ez a gondolat már előrevetíti amerikai pályafutását. Személyiségét saját tervezésű ex librise is tükrözi: fiatal siető férfi, két keze tele lapokkal, tervekkel, s ahogy előrelép 1-2 lap kihull a kezéből. Ilyennek mutatja be életrajzírója is: sok területet átfogó, reformer egyéniség, ahol megfordult, mindenhol újított valamit.

1931-ben a párizsi nemzetközi könyvművészeti kiállításon nagy sikert arat. Harminc évesen mindent tud a szakmáról, a fametszettől a reklámgrafikáig, fotómontázsig.

Szüksége is volt sokrétű tudására, újrakezdő természetére, munkabírására, hiszen 40 évesen valóban mindent előlről kellett kezdenie, új hazában. Nem kísérletező kedvvel indult feleségével és két kis gyermekével, hanem az életüket féltette, amikor 1940 tavaszán hajóra szállt. Előtte megtanult angolul és mintakollekciókat készített, doboz- és játékterveket. Chicagóban új és színes elképzelései megnyitották számára a CCA csomagolótechnikai vállalat kapuit. Megszerette a szabad Amerikát, ez derül ki a levéldízetekből. 1940-ben egy raktári „konyhaasztal” mellett kezdte, amelytől tehetősége rövid idő alatt a cég vezetői közé emelte. Itt a vilátságban is kipróbálhatta a tömegpszichológus-reklámgrafikus elméletét. A tervezési labort számára hozták létre. Szabadon kísérletezhetett a fogyasztói viselkedéssel, 1955-ben már 155 fő segíti munkáját. Észrevette, hogy a csomagolás adja el a terméket, összhangba hozta az árut a vásárlókkal, művészetté emelte az addig egyhangú és egyszínű barna csomagolást. Színes, ötletes, az árukhoz szabott „öltözéssel” forradalmasította az amerikai piacot. Amerika-szerte előadásokat tartott és publikált.

A sikertörténet tragikus oldala, hogy itthon maradt családtagjai közül többen nem éltek túl a második világháborút. Erzsébet hűgát át tudta segíteni Amerikába. 1964-ben nyugdíjba vonult, s vele lezárult az amerikai látványtervezés első nagy korszaka. 1974-ben még hazalátogat, s rá két évre végleg eltávozott. Életrajzírója

méltán helyezi őt a Kner-életmű nagy egyéniségeinek sorába. Fia folytatta a hagyományt, a *Packing Design* c. lap művészeti igazgatójaként. A legkisebb Kner-fiú élete nemcsak szakmabelieknek, hanem a könyvkészítés iránt érdeklődőknek is tartalmas, érdekes olvasmány, amelyet családi és könyvművészeti fotók egészítenek ki.

MUTH ÁGOTA GIZELLA

Scherer, Eugen: Ferenc Pulszky 1814–1897. Eine politische Biographie des 19. Jahrhunderts. Wien, 1999. Ungarisches Nationalmuseum–Ungarisches Kulturinstitut Collegium Hungaricum, 28 l.

A hetvenötödik születésnapját ünneplő bécsi Magyar Kulturális Intézet az osztrák–magyar kapcsolatokat és önnön múltját, jelenét és jövőjét tervező aktusait bemutató értekezlet mellett kiállítással ünnepelte önmagát, meghozza a Basics Beatrix és Szabó Júlia megtervezte-kivitelezte Pulszky-emlékkiállítás. Ennek kísérőjeül született meg a Csúri Károly igazgató előszavával és Eugen Scherer tanulmányával gazdag kötet, amely a kétnyelvű, legalább két kultúra és több nyelv élményével pályára bocsátott Pulszky Ferenc életútját/pályája emlékezetét körvonalazza.

Ami szempontunkból talán a leglényegesebbnek tetszik: Pulszky annak generációnak sokoldalú reprezentánsa, amely megtette az utat a némileg még dilettáns műveltség-gyapartástól a szakmailag kompetens értelmiségi lét és magatartás között. Kiemelendők tetszik ebben a vonatkozásban részint a műgyűjtő-eszmény változása a XIX. század közepének Magyarországon, részint tevékenysége a Nemzeti Múzeum élén. Ezt a tevékenységet (1869-től nyugdíjazásáig, 1894-ig töltötte be) – mint a kísérő tanulmány pontosan állítja – a Londonban előadott, a kiállításokra vonatkozó modern „filozófia” jellemzi, amelynek része nemcsak jelentékeny gyűjtemények megvásárlása, hanem (talán még fontosabbnak tetszik)